

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Dr. Koltay András
EGYETEMI ADJUNKTUS
PPKE-JÁK, POLGÁRI JOGI TANSZÉK

**A magánszféra és a sajtó - magyar, angol és európai
pillanatkép**

I. Bevezetés

A magánszféra védelme és a szólásszabadság lehetséges konfliktusainak vizsgálata ingoványos talajra vezetik a témában elmélyülni kívánót. A magánszféra védelme ugyanis jelentős eltérésekkel valósul meg az egyes jogrendszerekben, maga a terület pedig a jog számára szinte behatárolhatatlan tágas, a magánszféra elismeréséből fakadó egyes jogosultságok kimerítő jelleggel felsorolhatatlanok. A téma - amennyiben egységes, rendszerező, összehasonlító jellegű tárgyalására történik kísérlet - ki-kicsúszik a vizsgálódást végző kezei közül.

A modern társadalomban fokozatosan nyert elismerést a magánszféra védelme, Benjamin Constant már rosszállón jegyzi meg a „régiek” és a „moderneknak” szabadságáról írt tanulmányában, a modern ember privát szférája ugyan minden korábbinál jobban védett, de eközben megfosztják őt a közösség ügyeinek eldöntésében való részvétel lehetőségeitől.¹ A magánszférába a különböző jogrendszerek általában különböző jogokat is „értenek bele”, melyek hol nevesítve, hol nevesítés nélkül léteznek. Az amerikai privacy-felfogás például az önrendelkezési jog bizonyos elemeit is ide tartozónak tekinti, mint például az egyén saját teste feletti rendelkezési jogát (és ebből vezeti le például a jogot az abortuszhoz), a strasbourgi gyakorlat pedig egyfajta általános szabadság-értelemben alkalmazza az Római egyezmény 8. cikkelyét. A mi témánk természetesen igényli a fogalom szűkítő értelmezését: a továbbiakban kizárólag azon problémákkal foglalkozunk, amelyek a magánszféra és a szólásszabadság lehetséges ütközőpontjait érintik.

Ahogy Balás P. Elemér mondta: „a jog (...) respektálja a nyilvánosságtól való irtózást”.² A kérdés jogtörténeti kiindulópontjának Samuel Warren és Louis Brandeis klasszikussá vált tanulmánya, a Harvard Law Review-ban 1890-ben megjelent Jog a magánszférához („The right to privacy”) tekinthető, amely kifejezetten az akkoriban már nem ismeretlen bulvársajtóval szemben fogalmazta meg „az egyedül hagyatáshoz való jog” [the right to be let alone] szükségességét.³ A cikk írói szerint a sajtó kielégíthetetlen éhsége az újabb és újabb szenzációra és a „pletykára”, a fényképezés technikájának fejlődése a korábbiakban ismeretlen mértékben veszélyezteti az egyén szuverén, belső világának érintetlenségét.

Az ún. információs társadalom jelenlegi fejlettségi foka a technicizálódás következtében minden korábbinál nagyobb veszélyeket rejt a magánszférára nézve.⁴ A magánszféra - a társadalom elembertelenedéséhez vezető - megsértésének legismertebb irodalmi ábrázolása kétségkívül George Orwell 1984-e.⁵ A kettéosztott Európa keleti részén évtizedekig tiltott könyv ma már egyetemes érvényű figyelmeztetésként, és nem csupán a totalitárius diktatúrák elleni vádiratként olvasható. Bár Majtényi László szerint az 1984 nem a legalkalmasabb a „Nagy Privacy Metafora” szerepére, a regényben szereplő, mindenkit, mindig, otthonában is figyelő „Nagy Testvér” alakja vált a modern társadalomban a magánéletre leselkedő veszélyek leggyakrabban emlegetett jelképévé. Az Állam mellé - és itt a korábbiakhoz képest még inkább indokolt a nagy kezdőbetű - ugyanakkor időközben felsorakozott számos „Kis Testvér”, olyan hatalmi koncentrációk, amelyek - eltérő érdekekből ugyan - de szintén a privát szféra ellenségei lettek. Ezek jellemzően üzleti célból halmozzák fel az állampolgárok adatait, kategorizálják őket; ismerik vásárlási szokásaikat, a könyveket, amelyeket olvasnak.⁶

A szabad szólás természetesen bizonyos mértékben akkor is védelmet élvez, ha az éppenséggel magántermészetű ügyeket bolygat meg, titkokat fecseg ki, engedély nélküli fényképek készítésével jár. Kézenfekvő az összehasonlítás a hírnévédelem szabályaival. A közérdek itt is nyomós érv lehet, az alapvető elválasztás tehát hasonló: a közre tartozó ügyek esetében a magánszféra védett terjedelme szűkebb, mint ahogy a rágalmozó állítások is védettebbek, ha közüggel összefüggésben hangzanak el. A hírnévédelem kapcsán is felmerül a kérdés, hogy mennyiben indokolt a szólásszabadság kiterjesztése a hírességeket érintő hírnév- és becsületsértő kifejezésekre. A magánszféra kapcsán ez a probléma még hangsúlyosabban merül fel, mert - bár elvi kiindulópontként itt is leszögezhető, hogy még a legvakítóbb reflektorfényben élő híresség is rendelkezik védendő privát szférával - ezen a területen a bekövetkező jogsértések miatt felmerülő felelősség legalábbis megoszlik a sajtó és a magánszféráját óvó híresség között. A hírességek ugyanis maguk keresik a nyilvánosságot, abból szívják éltető erejüket, a nyilvánosság segítségével tesznek szert vagyonukra (és ma már odáig jutottunk, hogy bármiféle produktum nélkül, önmagában a nyilvánosság előtt zajló élet ismertté tehet valakit). Ugyanakkor a „sztárok” csak addig élvezik a nyilvánosságot, amíg az hasznukra válik, eljőhet az idő, amikor vissza kívánnának húzódni autonóm

¹ Constant, Benjamin: *A régiek és a moderneknak szabadsága*, Budapest, Atlantisz, 1997.

² Balás P. Elemér: *A személyiségi jogok*. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar Magánjog I. Általános rész. Személyi jog*. Budapest: Grill Károly Kiadója, 1941. 653-54. o.

³ Warren, Samuel - Brandeis, Louis D.: *The right to privacy*, Harvard Law Review, December 1890.

⁴ Majtényi László: *Megőrizhető-e a magánélet az információs társadalomban?* In *Információs társadalom és jogrendszer*, Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002.; Galántai Zoltán: *Privacy, jövő, evolúció*, Fundamentum, 2004/4.

⁵ Orwell, George: *1984*, Budapest, Európa Kiadó, 1989.

⁶ Majtényi László: *Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága*, Budapest, Complex, 2006. 47. o.

belső szférájukba (és ennek az a tény sem mond ellent, hogy legtöbbször a botrányízü hírek, balul sikerült házasságok, megcsalások, halálesetek a legkurrensebb cikkek a hírpiacon, mert a hírességek ezt adottságként fogadják el, és általában vállalják a szennyes kitergetését). Tragikus példája volt e furcsa kettőségnek Lady Diana, az angol trónörökös elvált feleségének korai halála 1997-ben, aki lesifotósok elől menekülve halt meg egy autóbalesetben. Tipikus példája volt ő a médiát kénye- kedve szerint használó modern hírességnek, aki, miután önként kínálta magát a bulvársajtó prédájául, már nem tudta elérni azt, hogy a magánéletének legalább egy részét mégiscsak tiszteletben tartsák.⁷

A magánszféra, a szólásszabadsággal szembeni védelmének egyes esetei nehezen sorolhatók be olyan többé-kevésbé tiszta, meghatározott tartalmú jogi kategóriákba, mint a rágalmazás vagy a becsületsértés. A magánszféra sérthetlenségéhez való jogot akár az általános személyiségi jog megfelelőjének, a személyiségi jogok generálklauzulájának is tekinthetjük.⁸ Képtelenség kimerítő jelleggel felsorolni azokat a tényállásokat, amelyek absztrakt módon képesek meghatározni mindazon eseteket, amelyekben a szólásszabadság ütközhet a magánélethez való joggal. Az alábbiakban azon területeket vizsgálom, amelyek kiemelten fontosak a sajtó és a magánszféra védelmének lehetséges összeütközései szempontjából. A magyar és a strasbourgi állapotok vizsgálata mellett, a közelmúltban történt érdekes fejlemények okán ezúttal indokolt az angol jog közelebbi szemügyre vétele is.

---

⁷ Griffin, Michael: *Diana hercegnő esete a sajtóval*. In Halmai Gábor (szerk.): *Sajtószabadság és személyiségi jogok*, Budapest, AduPrint - INDOK, 1998.

⁸ Sólyom László: *Polgárjog és polgári jog*, Jogtudományi Közlöny, 1984/12. 667. o.

II. Az egyes jogrendszerek magánszféra-védelme

A hatályos magyar jog általában véve nem védi a magánszférát. A polgári és a büntetőjog egyes kiemelt, nevesített személyiségi jogokat határoz meg, amelyek a privát szféra elemeit képezik, és amelyek megsértése esetén különféle szankciók alkalmazására nyílik lehetőség. A magánszféra általános védelméért, illetve az Alkotmányba való beillesztéséért Lábady Tamás már egy 1995-ös cikkében szót emelt, hangsúlyozva, hogy a kívánt rendelkezésnek kifejezetten generálklauzulának kell lennie, mert egész egyszerűen nem lehetséges valamennyi, belőle eredő személyiségi jog nevesítése.⁹ Úgy fest, a Lábady-féle elképzelés, legalábbis a polgári jog területén a közeljövőben megvalósulhat: az új Ptk. Tervezetének egyik rendelkezése szerint ugyanis „a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a magánszféra védelmére” (2:118. § (1) bekezdés). A tervezett új rendelkezés külön kiemeli, hogy „a magánszféra megsértését jelenti a személyek magánéletével és családjával kapcsolatos jogellenes beavatkozás” ((2) bekezdés), az indoklás szerint különösen ilyen a mások intimszférájába való illetéktelen beavatkozás, ha az anyagi előnszerzés érdekében történik.¹⁰ A generálklauzula-jelleg miatt valamennyi „intimszféra-sértés” peresíthetővé válna, és a bírói gyakorlat feladata lenne a szabály konkretizálása az életviszonyokra. Az új szöveg természetesen továbbra is tartalmazza a képmáshoz és hangfelvételhez, valamint a magántitokhoz fűződő személyiségi jogokat.

Az adatvédelem lényegében megteremti a magánszféra védelmének párhuzamosságát; a magyar adatvédelmi törvény (az 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról) lefedi a hagyományos személyiségi jog által nyújtott védelem teljes területét (a 2. § 1. pontja alapján „bármely meghatározott (...) természetes személlyel kapcsolatba hozható adat” személyes adat, ezáltal védendő, a 9. pont alapján pedig az adatkezelés fogalma alá esik a kép- vagy hangfelvétel készítése is), tehát a magántitok, magánlakás, képmás- és hangfelvétel védelme az adatvédelem által is megvalósulhat. Más kérdés, hogy a szankciórendszer különbségeiből adódóan jogsértés esetén legtöbbször a személyiségvédelem eszközeivel élnek a magánszférájukban sértett felek (az adatvédelem alkalmazása pedig jellemzően nem a szólásszabadsággal összefüggő jogsértések esetében történik). Ezt a párhuzamosságot emelné törvényerőre az új Ptk. 2:121. §-a, amely a tervek szerint beemeli a „személyes adatok védelméhez való jogot” az új törvénybe, kiemelve „a személyes adat jogosulatlan megszerzése, kezelése, illetéktelen személlyel való közlése vagy nyilvánosságra hozatala” tényállásait, ezáltal megnyitva a kaput - bármely adatvédelmi szabály megsértése esetén - a polgári jog szankciórendszerének alkalmazása előtt. A párhuzamosság tehát immáron duplán is érvényesül: a magánszféra általános védelme a Ptk.-ban beemeli az adatvédelem teljes területét a polgári jogba (de ahhoz képest természetesen többletvédelmet is adhat), és ugyanezt teszi a személyes adatok védelmének nevesített személyiségi jogként való elismerése. Az új szabályok törvényerőre emelkedése pedig izgalmas fejleményekhez vezethet a bírói gyakorlat területén, várhatóan felértékelődik a korábbi adatvédelmi ombudsmani gyakorlat, mely iránymutatást adhat a polgári jogi ítélkezés területén is.

Az angol jog sem ismeri el a magánszféra általános védelmét, az amerikai megoldással ellentétben nem létezik külön tortja a privacy-nek. Ez azonban nem felétlenül jelenti azt, hogy a privát szféra tiszteletben tartásához fűződő érdekek védtelenül maradnak, különösen az utóbbi évek jogfejlődését figyelembe véve nem.

A zaklatás ellenében a trespass és a nuisance tortja ad védelmet, a személy nevéhez, hangjához, képmásához fűződő gazdasági érdekeket az appropriation of personality védi, a bizalmas információk közzététele ellen a breach of confidence tortja nyújt jogvédelmet. Az általános megközelítést mellőző, kazuisztikus szabályozást itt-ott olyan törvények egészítik ki, amelyek szintén védelmet nyújtanak a magánszféra megsértésének bizonyos speciális eseteiben (Data Protection Act 1998, az angol adatvédelmi törvény, a magánlevelezést védő Post Office Act 1969, a jogellenes lehallgatások ellen védelmet nyújtó Interception of Communications Act 1985). A magánszféra védelmére legalkalmasabb breach of confidence („a bizalom megsértése”) azonban egészen a legutóbbi időkig nem nyújtott megfelelő védelmet számos, nyilvánvalóan méltánytalan újságírói eljárás esetében. A bíróságok következetesen visszautasították a privacy általános bevezetését az angol jogrendbe, de ezt ellensúlyozva fokozatosan tágították a breach of confidence lehetséges alkalmazásának körét.¹¹ Ma már odáig jutottunk, hogy a korábban hiányolt általános privacy-védelem a hátsó ajtón belopózva megvalósulni látszik, legalábbis a szólásszabadságot érintő ügyek tekintetében - erről azonban később még bőven lesz szó. A Human Rights Act 1998 bevezetése előtt éppen ettől a fejleménytől való félelmében követelte ki a média-lobby, hogy a törvény 12. szakaszának (4) bekezdése nyújtson különleges védelmet a szólásszabadság számára.¹² A jogfejlődés azonban túllépett ezen az aggodalmon, a bíróságok ma már egyértelműen figyelembe

⁹ Lábady Tamás: *A magánélet alkotmányos védelme*, Acta Humana, 1995/18-19., 84-86. o.

¹⁰ A Tervezet szövegét és indoklását ld. www.irm.hu.

¹¹ Az angol privacy-védelemről áttekintő jelleggel ld. Deakin, Simon - Markesinis, Basil S. - Johnston, Angus: *Tort law*, Oxford, Clarendon Press, 2003. (5. kiadás), 696-720. o.

¹² Barendt, Eric - Hitchens, Lesley: *Media law - Cases and materials*, London, Longman, 2000., 8. o.

veszik a strasbourgi intenciókat is, és szinte napról-napra tágítják a magánszféra védelmének határait.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkelye a magán- és családi élet tiszteletben tartását írja elő, különös tekintettel a magánlakásra és a magánlevelezésre. A cikkely hatóköre sokáig tisztázatlan volt, az általános jellegű megfogalmazás nem feltétlenül segítette elő alkalmazását. A közelmúltban azonban jelentős, a témánkat közvetlenül érintő fejlemények tanúi lehettünk. A 8. cikkely jelenleg egyfajta „gyűjtő-szerepet” tölt be, számos, más alapjog védelme alá be nem illeszthető jogsértés kapcsán nyújt a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága védelmet a panaszosoknak. A cikkely hatálya alá tartozó kérdések, példálózó felsorolásban: jog a házasságkötéshez, családalapításhoz, a házastársi egyenjogúság, gyámsági, láthatási, tartási ügyek, örökbefogadás, öröklés, bevándorlás, az egyén integritásához való joga (azon belül az iskolai fegyelmezés, a gyógykezelés egyes kérdései), a homoszexualitással, transzszexualitással összefüggő jogsértések, a fogvatartottak jogai, a lakhatáshoz való jog, környezetvédelmi jogok, adatvédelmi jogok, adatnyilvánossághoz fűződő jogok, és természetesen a magánszféra védelme a szólásszabadsággal szemben.¹³ A 8. cikkely értelmezésében tehát a Bíróság még a szokásosnál is nagyobb szabadságot élvez, bár a 2. bekezdés kimondja, hogy a jog csak bizonyos meghatározott érdekek védelmében (pl. a nemzetbiztonság, közbiztonság, bűnmegelőzés, egészség- és erkölcsvédelem, mások jogai), a jog által meghatározott módon, a demokratikus társadalomban szükséges mértékben korlátozható.

---

¹³ Áttekintő jelleggel ld. *Ovey, Clare - White, Robin C. A.: Jacobs & White: The European Convention on Human Rights*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2006. (4. kiadás), 241-99. o.

III. Bizalmas információk közzététele

Az angol jogban a breach of confidence tortja biztosít védelmet a bizalmas információk közzétételével szemben. A jogfejlődés azonban csak rendkívül lassan jutott el arra a pontra, hogy ma már az amerikai privacy-hez hasonló, általános érvényű védelmet nyújtsanak a bíróságok a magánszféra megsértése esetére.

Az egyik első ítélet e tárgyban a - később, híres cikkükben Warren és Brandeis által is emlegetett - Prince Albert v. Strange ügyben¹⁴ született meg. Az ítélet indoklása kifejezett utalást tartalmaz a magánszféra megóvásának szükségességére. Az ügy előzményeként egy illető megszerezte a Viktória királynő és férje, Albert herceg által készített metszeteket, amelyeket magáncélú sokszorosítás céljából adtak át egy nyomdának. A művek nyilvános felhasználása, közzététele nem csupán anyagi érdekeiket, hanem a királyi pár magánélethez fűződő jogát is sértette volna, a bíróság ezért azt megtiltotta. A bizalmas információk közzétételének lehetséges korlátozása ezzel az esettel indult el.

A Coco v. A. N. Clark Engineers Ltd. ügyben,¹⁵ sok-sok évtizeddel később a High Court bírója, Sir Robert Megarry a következőképpen foglalta össze a breach of confidence megvalósulásához szükséges elemeket: (1) az információ bizalmas jellege; (2) a közzétevő kötelezettsége az információ titokban tartására (vagy azért, mert kifejezetten rábízták, vagy mert egyébként a körülményekből a titoktartási kötelezettség nyilvánvaló); (3) e kötelezettség megsértése. Látható, hogy a három konjunktív feltétel számos lehetséges magánszféra-sértést következmények nélkül hagy. A védelem azonban sok esetben mégis megvalósult: az Argyll v. Argyll ügyben¹⁶ a válófélben lévő feleség akadályozta meg azt, hogy férje családi titkokat hozzon nyilvánosságra, a Stephens v. Avery ügyben¹⁷ egy házasságon kívüli (leszbikus) kapcsolat tényének nyilvánosság elé tárása volt a jogvita tárgya. A High Court leszögezte, hogy téves volt az a korábbi felfogás, amely kifejezetten szerződéses viszonyt, vagy legalábbis valamely, a jogsértést megelőzően fennállt formális kapcsolat (orvos-beteg, munkáltató-munkavállaló) meglétét követelte meg a breach of confidence megállapításához. Nem a kapcsolat jellege, hanem az információ bizalmas volta, illetve a bizalmasságáról való tudomásszerzés számít tehát.

A tort által nyújtott védelem komoly hiányosságai a Kaye v. Robertson ügyben¹⁸ kerültek napvilágra. Gordon Kaye, ismert televíziós színész autóbalesetet szenvedett, amelynek eredményeképpen súlyos koponyasérüléssel operálták, majd az intenzív osztályon ápolták. Bár a kórház több pontján ki volt függesztve a figyelmeztetés, hogy beteglátogatás előtt a vendégek keressék fel a személyzet valamely tagját, a Sunday Sport egyik újságírója ezt figyelmen kívül hagyva belépőzött Kaye szobájába, interjút készített vele és lefényképezte. A műtét után rövid idővel Kaye nem volt abban az állapotban, hogy interjút adhasson - később nem is emlékezett a történetekre. Mivel azonban a breach of confidence feltételei nem valósultak meg (nem volt nyilvánvalóan bizalmas jellegű információ), Kaye védtelen maradt, a Court of Appeal - amellett, hogy egyértelművé tette elégedetlenségét a jog eme megoldásával szemben - csak azt tudta megakadályozni, hogy a lap olyan színben tüntesse fel a színészt, mintha hozzájárulását adta volna az interjú elkészítéséhez. A képek, és maga a szöveg azonban megjelenhetett. Későbbi ítéletek ugyan megállapították a jogsértést olyan esetekben, amikor a körülményekből nyilvánvaló, hogy valamely esemény egyértelműen a nyilvánosság kizárásával történik (a Frankenstein című film forgatására,¹⁹ illetve az Oasis rockzenekar lemezborító-fotózására bejutott fotóriporterrel szemben²⁰), de ez sem jelentette a bizalmas információk általános védelmét.

A breach of confidence miatti felelősség alól még a fenti feltételek megvalósulása esetén is van kimentési lehetőség. Mentésüléshöz vezet, ha az információ már nyilvánosságra került: amikor Tom Jones énekes stábjával együtt egy menetrendszerinti repülőgépjáraton randalírozott, majd az időközben menesztett titkára e történetet a sajtóban közreadta, a bíróság azért nem állapított meg jogsértést, mert a repülőgép utasai és személyzete megfelelően széles nyilvánosságnak számított, tehát hiányzott az információ bizalmas jellege.²¹ Ugyanebben az esetben a Court of Appeal azt is megállapította, hogy a botrányos viselkedés közhírré tételéhez közérdek is fűződik, tekintettel arra, hogy az énekes nyilvánosság előtti imázsa éppen a történetekkel ellenkező képet kíván sugallni az előadóról. Az információ közérdekű jellege is mentésüléshöz vezethet tehát.

A közelmúltig nem minden, egyébként nyilvánvalóan bizalmas információ nyilvánosságra hozatala eredményezte a jogsértés megállapítását. A felfogás, amely szerint a felek közti kapcsolat jellege is súllyal esik a latba, még nem enyészett el teljesen. A 2002-es A v. B plc ügyben²² egy élvonalbeli futballista, Gary Flitcroft („A”) perelt egy lapot, hogy megelőzze egy múltbéli elhajlásáról való beszámoló közzétételét. Az egyébként családos sportember egy alkalommal két

¹⁴ [1849] 64 ER 293.

¹⁵ [1969] RPC 41.

¹⁶ [1967] Ch 302.

¹⁷ [1988] Ch 449.

¹⁸ [1991] FSR 62 (CA).

¹⁹ *Shelley Films Ltd. v. Rex Features Ltd.* [1994] EMLR 134. Ch D.

²⁰ *Creation Records Ltd. v. News Group Newspapers Ltd.* [1997] EMLR 444.

²¹ *Woodward v. Hutchins* [1977] 1 WLR 760. CA.

²² [2002] 2 All ER 545.

örömhölggyel múlatta az időt. A Court of Appeal megállapította, hogy a hölgyekhez fűződő kapcsolat nem volt olyan jellegű, amely megalapozta volna a breach of confidence megállapítását: a jogsértést elkövető félnek ugyanis tudnia kell arról, hogy a másik fél ésszerűen (joggal) várhatja el magánszférájának védelmét az adott körülmények között. Egy ilyen futó viszonyban ez a védelem nem várható el (más lett volna a helyzet, ha mondjuk Flitcroft huzamosabb ideje tartott szeretőjéről lett volna szó), és nem lehet erősebb érdek, mint a szólás-, illetve sajtószabadság gyakorlása. Ezen túl a bíróság azt is leszögezte, hogy a játékos, ismertségénél és népszerűségénél fogva olyan példakép [role model], akinek a botlásáról való tudomásszerzés közérdekű információ. Hasonlóképp sikertelenül járt a népszerű televíziós személyiség, Jamie Theakston, aki szintén az ősi mesterséget művelő lányokkal múlatta idejét, majd ezt követően nem tiltakozhatott sikerrel a történet napvilágra kerülése ellen (bár az esemény során készült fényképek közzétételét a bíróság döntése megakadályozta).²³

A „közérdek” értelmezése az utóbbi években azonban jelentősen átalakulni látszik a joggyakorlatban - az újabb döntések már megkérdőjelezzik, hogy a közéleti szereplők szexuális életének részletei valóban a nyilvánosságra tartozó információk lennének. A legfontosabb döntések - melyek fényképek közzétételével kapcsolatosak, e jellegzetességük miatt pedig külön tárgyalom őket - a magánszféra egyre szélesebb védelme felé mutatnak, és bár a bírák kifejezetten tagadják az általános védelem bevezetésének szükségességét, a breach of confidence mai értelmezése szinte megfeleltethető az amerikai invasion of privacy általános tortjának. Mivel pedig a szólásszabadság az angol felfogás szerint nem élvez eleve elsőbbséget, az angol jog ma jóval szélesebb körben védi a magánszférát, mint az Egyesült Államok egyes államainak joga. A legújabb angol esetek eldöntésére már nyíltan vállalt hatást gyakorolt a strasbourgi Bíróság mérföldkőnek számító döntése a Von Hannover v. Németország ügyben,²⁴ melyről szintén később szólok.

A McKennitt v. Ash ügyben²⁵ egy közéleti szereplő, egy kanadai énekesnő, Loreena McKennitt kérte a bíróságtól az egykori alkalmazottja által írt memoár közzétételének megakadályozását. A könyvben bizalmas információk szerepeltek az énekesnő személyes és szexuális kapcsolatairól, egészségi állapotáról, fogyókúrájáról stb. A Court of Appeal - hivatkozva a később tárgyalandó, strasbourgi Von Hannover-döntésre - úgy látta, hogy a szóban forgó információk egyértelműen bizalmas jellegűek, és egyetlen kimentési ok sem áll a szerző rendelkezésére (sem a közérdek, sem a korábbi nyilvánosságra kerülés nem áll fenn), tehát a jogsértés megelőzhető, a publikáció megtiltható. Az alig néhány hónappal ezelőtti döntés a kommentárok szerint akár az angol bulvárújságírás drámai változását is eredményezheti: ha a hasonló, intim ügyek ezentúl nem minősülnek közérdekűnek (ellentétben a fent tárgyalt A v. B plc ügy ítéletében foglaltakkal), akkor az angol újságírói gyakorlat, amely tudatosan keresi a sztárok magánéletét - jó pénzért - kiterjedt forrásokat (ezek a történetek az ún. „kiss & tell story”-k), véget érhet.

A hatályos magyar jog elsősorban a titokvédelem polgári jogi (Ptk. 81. § - a levéltitok, magántitok, üzleti titok védelméről), illetve büntetőjogi (Btk. 177. § - magántitok megsértése, 178. § - levéltitok megsértése, 178/A. § - magántitok jogosulatlan megismerése) szabályaival, illetve az adatvédelemről szóló rendelkezések útján (Adatvédelmi törvény, Ptk. 83. § - a személyhez fűződő jogokat sértő adatkezelés, Btk. 177/A. § - visszaélés személyes adattal és 177/B. § - visszaélés közérdekű adattal) nyújt védelmet a bizalmas információk nyilvánosságra hozatalával szemben.

A bírói gyakorlat az információk bizalmas jellegének megőrzése és a szólásszabadság jogának ütközése körében csak szűkösén áll rendelkezésre. A BH2002.89. legfelsőbb bírósági eseti döntés megállapítja, hogy „a magántitok körébe tartoznak a családjogi kapcsolattal összefüggő személyes adatok”. Az ügy azután indult, miután egy lap közzétett egy interjút a felperes élettársával, és az azt kísérendő szövegben közölte a felperes személyi adatait, illetve annak családtagjaira vonatkozó egyéb információkat. Az alperesek (a főszerkesztő valamint a lap kiadója) hiába hivatkoztak arra, hogy a felperes élettársa, tehát az interjúalany hozzájárult a szóban forgó információk közzétételéhez, ez a - mint később kiderül, hamisan állított - körülmény nem releváns: a több személlyel is kapcsolatba hozható személyes adatok közzétételére külön-külön mindegyik érintettől engedélyt kell kérni, saját adatairól pedig mindenki csak maga rendelkezhet. A közzétételre vonatkozó hozzájárulás hiányában a lap megsértette a felperes személyhez fűződő jogait, és így elégtétel adására köteles.

A rendes bírósági gyakorlat hiányát némileg orvosolja az ombudsmani gyakorlat kialakulása. Majtényi László összefoglaló könyvében a vonatkozó gyakorlatról is részletes képet fest. Ez alapján nyilvános adat például a köztisztviselők neve, beosztása, munkahelye, illetményük azonban nem; Torgyán József egykori pártelnök és Horn Gyula egykori miniszterelnök doktori disszertációja, illetve kandidátusi értekezése szabadon kutatható bárki által; az Ellenzéki Kerekasztal jegyzőkönyvei közérdekű adatok, dacára annak, hogy az EKA formálisan nem minősült politikai szervezetnek; egy kereskedelmi rádió karácsonyi akciójára válaszul a szomszédban élő, támogatásra szoruló személyek adatainak megnevezése élő adásban jogsértő; az MTV Rt.-nél vezető tisztséget betöltők névsora

²³ Theakston v. MGN [2002] EMLR 398.

²⁴ Application no. 59320/00. 2004. június 24-i ítélet.

²⁵ [2006] EWCA Civ 1714, CA.

közérdekű adat, akárcsak az MTV Rt. és a Magyar Rádió Rt., vagy a Magyar Nemzeti Bank elnökeinek jövedelme.²⁶

A strasbourgi Bíróság két döntése méltó a kiemelésre e körben: a Fressoz és Roire v. Franciaország ügyben²⁷ egy francia újság közölt adatokat a Peugeot autógyár vezetője által fizetett adó összegével kapcsolatban, bizonyosságul közzétették a hozzájuk eljuttatott eredeti dokumentumokat. A cikkből kiderül, hogy a vállalat vezetője 45%-os bérelemelést adott saját magának, miközben ugyanazon időtartam alatt a gyár dolgozóinak jövedelme átlagban csupán alig több mint 6%-kal nőtt. A francia bíróság elítélte az újság szerkesztőjét és a cikk íróját, mert vélelmezte, hogy hivatali kötelességszegés (bizalmas információk kiszivároztatása) útján jutott a dokumentumokhoz. Strasbourg szerint ez a 10. cikkely aránytalan korlátozását jelentette, mert maga a fizetésemelés ténye nem minősült bizalmas információnak; a történet igazolásaképpen pedig ésszerű újságírói eljárás volt közzétenni a megszerzett adópapírokat.

A Dammann v. Svájc ügyben²⁸ a panaszos újságíró készített egy cikket egy zürichi postarablás után. A bűncselekménnyel összefüggésben letartóztatott személyek korábbi elítéléseiről kért információkat, amelyeket egy, az ügyészségen dolgozó adminisztrátor meg is adott a számára. Ezen adatokat ugyan az újságíró nem tette közzé, de a megszerzésükről értesülő rendőrtiszt feljelentést tett hivatali titok megsértése miatt, ennek eredményeképpen pedig az újságírót és az adminisztrátort el is ítélték. A strasbourgi Bíróság megállapította, hogy a szóban forgó adatok (az elítélésekről) korábban már nyilvánosságra kerültek, és más módon is, talán több fáradsággal ugyan, de megszerzhetőek lettek volna, bírósági ítéletekből és újságcikkekből; az információk ráadásul egy közérdekű ügygel összefüggésben kerültek megszerzésre. A Bíróság azt is kimondta, hogy a korábbi elítélésekre vonatkozó adatok védelme és bizalmas kezelése elvileg indokolható lehet ugyan, de ebben az esetben az újságíró elítélése megsértette a 10. cikkelyt.

---

²⁶ *Majtényi* (2006), i. m., 402. o., 416-18. o., 435. o., 438-39. o.

²⁷ Application no. 29183/95. 1999. január 21-i ítélet.

²⁸ Application no. 77551/01. 2006. április 25-i ítélet.

IV. A fényképek speciális helyzete

Az angol bíróságok hosszú ideig nem fordítottak különösebb figyelmet a fényképek által előidézhető speciális jogsértésekre a breach of confidence területén. A Hellewell v. Chief Constable of Derbyshire ügy²⁹ kapcsán azonban Sir John Laws bíró megállapította, hogy a fényképek készítése, például teleobjektív használatával akkor is breach of confidence-nek minősülhet, ha az ügyben szereplő felek soha nem kerültek közelebbi kapcsolatba egymással. Ez, tekintettel a tort szigorú alkalmazási feltételeire (ld. korábban), jelentős elvi jelentőségű változtatásnak nyitott kaput (a konkrét ügyben azonban a bűnelkövetéssel gyanúsítottak arcképeinek rendőrség általi közzététele nem minősült jogsértőnek).

A Douglas-házaspár azonban még nem élvezhette ezen új felfogás előnyeit. Amikor Michael Douglas és Catherine Zeta-Jones hírneves filmszínészek Angliában összeházasodtak, a menyegzőről készített fényképek közzétételi jogát egy angol bulvármagazin számára értékesítették. A rivális lap persze valahogyan szert tett az esküvőn készült képekre, de ezek megjelentetése előtt az újdonsült férj - magánszférájuk megsértése miatt - a publikálás előzetes korlátozását kérte a bíróságtól. A bíróság úgy vélekedett, hogy a breach of confidence szabályai nem vonatkoznának egy olyan személyre, aki illetéktelenül hatolt be a helyszínre, hiszen ebben az esetben a titoktartási kötelezettség nem feltétlenül terhelte volna őt (a meghívott vendégekkel aláírtak egy papírt, melyben vállalták, hogy nem készítenek képeket), és egyébként is kérdéses, hogy egy ekkora médiavisszhanggal kísért esemény, több száz meghívott vendéggel, vajon tekinthető-e egyáltalán a privát szférába tartozónak. Mivel pedig az előzetes korlátozás megítéléséhez a megelőzendő jogsértést megfelelően valószínűsíteni kell, a bíróság jobbnak látta, ha megengedi a képek közzétételét.³⁰

A Theakston-ügyet korábban már említettük. Itt annak a kínos ténynek a közzétételét, hogy az ismert televíziós műsorvezető „balszerencséjére meglátogatott egy bordélyházat”,³¹ és ott mülatta idejét, nem tekintette a bíróság a magánszféra megsértésének; ez az intézmény megítélése szerint „nem arra való”, hogy az egyéjszakás kalandok a segítségével eltitkolásra kerülhessenek. A fényképek közzétételét azonban sikerrel akadályozta meg a kérelmező, hiszen tekintettel arra, hogy önként lépett a nyilvánosság elé, magánélete egyes eseményei joggal tarthatnak számot a közérdeklődésre, a képek megjelentetése viszont már túlzott mértékű behatolást jelentettek volna privát szférájába.

A közelmúlt mérőföldkőnek számító esete a Campbell v. MGN ügy³² volt. A kérelmező itt nem volt más, mint Naomi Campbell szupermodell, akinek az ügye egészen a Lordok Házáig jutott. Történt, hogy Campbell kisasszony súlyos kábítószerfüggővé vált, amit a nyilvánosság előtt gondosan titkolt, sőt letagadott. A Daily Mirror azonban utána járt az ügynek, és több cikkében is kitergette a modell életének ezen oldalát. Megírta a lap, hogy Narcotics Anonymous rehabilitációs intézmény kezeléseire jár, beszámolt annak részleteiről, illetve megjelentetett olyan fényképeket, amelyeken Campbell látható, amint elhagyja az intézmény épületét. Ezután indított pert a lap kiadója ellen magánszférája megsértése miatt.

A lordok úgy látták, hogy az időnként felmerülő ötlet megvalósítása, a privacy bevezetése az angol jogrendszerbe továbbra is szükségtelen, a breach of confidence alapján kellő védelem adható a kérelmezőnek. Nem szükséges ugyanis, hogy a felek között korábban bizalmas viszony, vagy egyáltalán bármilyen viszony fennálljon. A lap a perben a sajtószabadságra és az információ közérdekű jellegére hivatkozott. Mindezt a bírák figyelembe is vették, és úgy döntöttek, hogy a függőségről, illetve a kezelés tényéről való beszámoló megengedett, de a részletek és a fényképek közzététele jogsértő volt. Mivel Campbell korábban félrevezette a közvéleményt, képmutató magatartása indokolja, hogy a száraz tényekről a közönség tudomást szerezzen. Ugyanakkor nem fűződik közérdek ahhoz, hogy az olvasók a részleteken csámcsogjanak (ahogy a bíróság mondta: „érdekes” ugyan számukra, de nem szolgálja az érdekeiket), ami akár a kezelés eredményeit is veszélybe sodorhatja. A bíróság (szűk, 3-2-es többséggel) megállapította a magánszféra megsértését.

Douglas-ék újabb ügye, az esküvőn készült fényképek megjelenése általi magánszféra-sértés miatt indított per ezt követően került eldöntésre.³³ A Court of Appeal ítélete már nyíltan arról beszél, hogy a breach of confidence tortját kell alkalmazni a privacy védelmére, tehát az alkalmazási kör további tágítása várható. Az ítélet is leszögezi, hogy a fényképek különlegesek, és úgy vélte, hogy a pár az adott körülmények közepette (több száz vendég, jelentős média-figyelem) is joggal várta el privát szférájának tiszteletben tartását, mellékesen pedig gazdasági érdekeik is fűződtek a zártkörűséghez, amelyre tekintettel fizetett számukra a magazin tekintélyes summát. A bíróság kimondja, hogy a Douglas-ék joggal kérték a megjelenés előzetes megtiltását, tehát a

²⁹ [1995] 1 WLR 804, QB.

³⁰ Douglas v. Hello! [2001] QB 967.

³¹ Lord Phillips of Worth Matravers: Private life and public interest, In: M. D. A. Freedman (szerk.): Current Legal Problems 2003, Oxford, New York, Oxford University Press, 2003., 169. o.

³² [2004] 2 AC 457, HL.

³³ Douglas v. Hello! (no. 3) [2005] QB 125, CA.

korábban eljáró bíróság ítélete lényegében hibás volt, vagy legalábbis a jogfejlődés egy korábbi fokának felelt meg. A képek közzététele tehát megsértette a magánélethez fűződő jogait.

Ez a jelentős módosulás azonban nem jelenti azt, hogy az engedély nélkül készített fényképek megjelentetése teljes egészében korlátozás alá eshet. Az Elton John által indított perben³⁴ a Queen's Bench úgy döntött, hogy nem állapít meg jogsértést. A vitatott képek Sir Elton John-t ábrázolták, amint Rolls Royce-ával londoni otthona bejáratánál áll, és a kapuhoz sétál. A bíróság nem tiltotta meg a megjelenést, mondván, az adott helyzet nem olyan volt, amely ésszerűen gondolkodva a „magánszféra” részének volt tekinthető (a hírességeknek tehát maradt „túrési kötelezettségük”), a képek nem is voltak sérelmesek, nem ábrázolták kiszolgáltatva, megalázva a kérelmezőt (mint például a Campbell kisasszonyról készültek), nem történt „zaklatás” a képek készítése során, és azok nem fedtek fel semmiféle bizalmas információt.

A strasbourgi Bíróság néhány nagyon fontos, újszerű megközelítést tartalmazó ítéletet hozott a közelmúltban. A Peck v. Egyesült Királyság ügyben³⁵ a magánember magánszférához való jogának terjedelméről kellett döntenie - közterületen készült felvételek esetében. Történt, hogy Mr. Peck a nyílt utcán sikertelen öngyilkosságot követett el, felvágta az ereit, de nem vérzett el, hanem ebben a zavarodott állapotában, még késsel a kezében tovább téblábolt az utcán. Brentwood utcáin nem sokkal korábban helyezték működésbe a zártláncú térfelügyelő kamerarendszert, amely felvételeket rögzített Mr. Peck-ről. A panaszos felismerhetővé vált a képekről, bár maga a sikertelen öngyilkossági kísérlet nem látszódott, csak annyi, hogy egy zavarodott ember konyhakéssel a kezében sétál az utcán. Az önkormányzat közzé kívánta tenni a felvételeket, hogy segítségükkel igazolja a zártláncú térfelügyelő kamerák telepítésének indokoltságát. Mr. Peck tiltakozása, előzetes korlátozás iránti kérelme nem járt sikerrel. A televízióban történt közzététel után már nem perelt - nyilvánvaló volt, hogy a breach of confidence alapján, mivel a felvételek közterületen készültek, nem kaphatott volna elégtételt -, hanem azonnal Strasbourghoz fordult. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező magánélethez fűződő joga megsérült. Dacára annak, hogy közterületen tartózkodott, még nem vált közszereplővé, és képmásának, illetve a felvételnek a nyilvánosságra hozatala jóval túlment a privát szféra oly mértékű sérelmén, ami egy ilyen helyzetben - az utcán sétálva, ráadásul zavart állapotban - szokásosan elvárható.

Az igazi „felfordulást” a 2004-ben eldöntött Von Hannover v. Németország ügy³⁶ okozta. A kérelmező Caroline, monacói hercegnő volt, aki mindig is a német bulvárlapok kedvelt célpontja volt. A perindítást megelőzően két bulvármagazin is közzétett különböző, lesifotósok által készített fényképeket, amelyek a hercegnőt különféle helyzetekben ábrázolták. Volt, amelyik a nyílt utcán készült, volt, amelyik egy vendéglőben, a legújabb partnerével közösen fogyasztott ebéd közben, egy másik pedig egy nyilvános strandon ábrázolta Caroline-t, némelyiken pedig gyermeke is szerepelt. A hercegnő magánszférája megsértése miatt fordult bírósághoz. A német Legfelsőbb Bíróság csak részben adott helyt a hercegnő keresetének, és mindazon képek esetében, amelyek közterületen készültek, megállapította a nyilvánosságra hozatal jogszerűségét. A szövetségi Alkotmánybíróság ennél már tovább ment, és azt mondta, azok a képek is jogsértőek, amelyeken a kérelmező kiskorú gyermeke is szerepel.³⁷ A strasbourgi Bíróság azonban - némileg váratlanul - még ennél is tovább ment. Az olyan körülmények közepette készült képek közzétételét, amelyek mellett a hercegnőnek jogos elvárása lett volna privát szférájának érintetlensége - tehát például az étteremben, ebéd közben, vagy a fürdőhelyen készült képek esetében, függetlenül attól, hogy ezek is közterületen készültek -, az Egyezmény 8. cikkelyébe ütközőnek ítélte. A döntés érvelése figyelemre méltó: a Bíróság leszögezi, hogy bár a közéleti szereplőknek nyilvánvalóan szűkebb a lehetőségük magánéletük védelmére, a privát szférát az ő esetükben is elismeri és védi a jog. Ugyanakkor a hercegnő, bár kétségtelenül közéleti szereplő, de nem birtokol közhatalmat, nem politikus, és a monacói törvények értelmében nő léte a hercegi trónt sem örökölheti. Mivel ő „csak” egy híresség, és a demokratikus diskurzust élete egyes mozzanatainak nyilvános kiterjedése nem szolgálja, esetében a privát szféra védelme fokozottabb mértékű, mint egy közszereplő politikus esetében. A sajtószabadság érve nem eléggé erőteljes, mert nem áll rendelkezésre olyan érv, amely az adott körülmények között megindokolná a magánszféra védelmének a korlátozását. A közönséget nyilvánvalóan rendkívüli mértékben foglalkoztatja Caroline magánélete, de ehhez különösebb olyan érdeke, amely az ő jogát ebben a helyzetben megelőzné, nem fűződik. A szóban forgó fényképek közzététele semmiféle olyan „gondolatot” nem hordozott, amellyel kapcsolatban a szólásszabadság korlátozása merülhetett volna fel - a képek pusztán a közönség pletykaéhségének kielégítését szolgálták. Egy, a demokratikus vitához hozzájáruló állítás természetesen más megítélés alá esik, a magánéletéről való beszámoló azonban ilyennek nem tekinthető.

A magánélet tehát - és ezt erősíti a Peck-döntés is - nem korlátozódik az elzárt helyekre, hanem a közterületekre is kiterjeszhető, közéleti szereplők esetében bizonyos megszorításokkal. Az sem szükséges a magánszféra védelméhez, hogy a képek megalázó, sérelmes módon ábrázolják

³⁴ *John v. Associated Newspapers Ltd.* [2006] EWHC 1611, QB.

³⁵ Application no. 44647/98. 2003. április 28-i ítélet.

³⁶ Application no. 59320/00. 2004. június 24-i ítélet.

³⁷ 1 BvR 653/96. 1999. december 15-i ítélet.

az adott közszereplőt, hiszen a Caroline-ról készített képek teljességgel hétköznapi körülmények közepette mutatták be a hercegnőt, és semmiféle új, bizalmas információt nem fedtek fel.

A Von Hannover-döntés még az európai behatásokra némi szkepticizmussal tekintő angol ítélkezési gyakorlatra is hatással volt, és több, vele egybevágó, a strasbourgi döntésre kifejezetten hivatkozási alapként tekintő ítélet is született, bár végleges, tartós befolyása ma még megjósolhatatlan.

A magyar gyakorlat nem bővelkedik olyan esetekben, amelyekben fényképek felhasználásának jogszerűségéről döntöttek. A BH1997.578. eseti döntés azt állapította meg, hogy a magánszemély egy bizonyos mértékben lemond magánszférája védelméről, ha közéleti, nyilvános eseményen vesz részt - akár csak passzív szemlélőként. Képmásának visszaélészerű nyilvánosságra hozatala azonban ekkor sem megengedett, bár az őt a tömegeből kiemelő, felismerhetővé tevő - de egyébként nem sérelmes - közzétételhez engedélye nem szükséges.

A karikatúrák közzététele után indult ügyeket lezáró legfelsőbb bírósági döntések (BH1994.127., BH2000.293.) megállapítása szerint a képmás emberi méltóságot nem sértő, nem „indokolatlanul bántó, lealázó” közzététele megengedett - a „bántás” mércéje azonban folyamatosan változhat. Ezek az ügyek nem adnak választ a közéleti szereplők magánszférájának határait feszegető kérdésekre. Ennek nem az az oka, hogy a magyar sajtó eddig még nem prezentált kellő mennyiségben a magánszférát sértő fényképeket, inkább a perlekedési hajlandóság hiánya okolható: a közszereplők - nyilván több szempont megfontolása után - nem indítanak személyiségvédelmi pereket képmással való visszaélés miatt.

Kegyeleti jogok megsértése miatt indult személyiségvédelmi per a tragikus körülmények között elhunyt Zámbo Imre énekes holttestéről készült fényképek közreadása után (EBH2005.1194.). A bulvárnapi lap cikkét a holttestről a boncolás után készített képek kísérték. A bíróságnak arról kellett döntenie, hogy a képek közzététele becsületsértőnek, ezáltal kegyeletsértésnek minősült-e. A jogerős bírósági döntés leszögezte, hogy a pusztán nyilvánosságra hozatal nem kegyeletsértő, mert „a halál ténye és annak képi ábrázolása nem alkalmas arra, hogy az elhunyt személyes értékeiről, a környezetében kialakult kedvező társadalmi megítélést negatív irányba befolyásolja”. A Legfelsőbb Bíróság másként vélekedett: a holttest „boncolás utáni kiszolgáltatott helyzetében, megalázó körülmények között, szánalmat keltő testi állapotban” történő bemutatása önmagában véve is alkalmas a becsület csorbítására. Az indoklás azon pontja, amely szerint a cselekmény társadalomra veszélyességét növeli az a körülmény, hogy az elhunyt „sok emberben dinamikus, vonzó, pozitív személyiségképet alakított ki magáról (...) a képfelvétel ezzel szemben őt teljesen kiszolgáltatott helyzetben, megalázó körülmények között és szánalmat keltő testi állapotban ábrázolja”, megkérdőjelezhető - ilyen helyzetben aligha indokolt a közszereplő-magánszemély megkülönböztetés, magánszemélyek holttestéről készült képek közzététele ugyanúgy jogsértő lehet.

Ha azonban nem indul bírósági eljárás, a bulvársajtó büntetlenül úszhat meg súlyosan jogsértő eseteket is. A legfelháborítóbb példája ennek valószínűleg a Fehér Miklós válogatott futballista agóniáját megörökítő napilap-címlapfotó volt. A kép a címlap szinte egészét elfoglaló terjedelemben közölte a pályán, játék közben összeeső és percekkel később már elhunyt játékos meggyötört, verejtékező arcképét. Per ugyan nem indult, de az adatvédelmi biztos tiltakozását fejezte ki.³⁸ Hasonló, bár ennél kisebb súlyú esetek nap, mint nap előfordulnak a sajtóban. A képmással való visszaélés esetén egyébként az adatvédelmi biztos is eljárhat, az Adatvédelmi törvény a fénykép és a képfelvétel készítését is adatkezelésnek minősíti (2. § 9. pont).

³⁸ Jóri András: *Adatvédelmi kézikönyv*, Budapest, Osiris, 2005. 108-9. o.

V. A személyazonosság felfedése

A személyazonosság felfedése több eltérő helyzetben is a magánszféra megsértéséhez vezethet. Balesetek, bűncselekmények áldozatainak nyomós érdekük fűződik kilitük titokban maradásához. A közösségbe való visszailleszkedést elősegítendő az adott személy múltban elkövetett bűncselekményei, illetve az azok miatt elszenvedett büntetés ténye is csak indokolt esetben tehetők közzé. Érdek fűződik a személyazonosság eltitkolásához a még lezáratlan bírósági eljárások esetében, akár tanúként, akár vádlottként szerepel az illető az eljárásban.

A *Venables and Thompson v. News Group Newspapers* ügyben³⁹ az angol bíróság úgy döntött, hogy két, korábban gyilkosságért elítélt fiatalember - akik szabadulásuk után új lakóhelyen kezdtek új életet - hollétére vonatkozó adatok nem hozhatók nyilvánosságra. Megalapozott volt a gyanú, hogy az illetők zaklatásnak és támadásoknak lesznek kitéve, ellehetetlenítve ezáltal az újrakezdést. A bíróság kiemelte, hogy ebben az esetben nem is annyira a magánszféra, hanem már az élethez való jog alapján döntött a kérelmezők javára. A *Mary Bell*-ügyben⁴⁰ egy olyan hölgy szerepelt, aki süldőlány korában két kisgyermeket ölt meg. Szabadulása után új nevet és személyazonosságot kapott, és ezzel esélyt az újrakezdésre. Stabil párkapcsolatot tartott fenn és szült egy lánygyermeket. A bíróság - megerősítve egy korábbi végzést, amely anya és lánya kilitének titokban tartására kötelezett - úgy döntött, hogy az eredeti személyazonosság titokban tartása a gyermek nagykorúsága után is fenntartandó. A sajtószabadság korlátozását a speciális körülmények, a valahai *Mary Bell* mentális betegsége, illetve ezzel összefüggésben a nyilvánosságból eredő fokozott veszélyek, valamint gyermeke érdeke indokolta - de a bűnelkövetőknek nincsen általános joga az anonimitáshoz szabadulásuk után.

Rövid említést érdemel, hogy a bírósági eljárásokban szereplők névtelenségét természetesen az angol jog is széles körben védi. A *Contempt of Court Act 1981* 11. szakasza az eljáró bíró mérlegelésére bizza azt, hogy megtiltsa az eljárásban részt vevők azonosítását. A kellően általános törvényi szabály gyakorlati alkalmazására nézve az egyes bírói döntések nyújtanak útmutatót. Külön jogszabályok szólnak a szexuális bűncselekmények áldozatainak névtelenségéről (*Sexual Offences Act 1976, 1992, 1999*), az örökbefogadási ügyekben szereplők védelméről (*Adoption Act 1976*), a gyermekek, kiskorúak kilitének titokban maradásáról (*Children Act 1989, Children and Young Persons Act 1933, Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999*) - ezek a rendelkezések általában véve az eljárás titkosságára, a tárgyalások zártságára, illetve a velük kapcsolatos beszámolók korlátozására vonatkoznak.

Magyarországon a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény előírja, hogy „Az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra” (60. § (1)). Ennek alapján az eljárás alatt álló személyek azonosításának kizárása vált a főszabállyá. Mindez persze ellentétben áll a bűnügyi és igazságügyi tájékoztatásról szóló 10/1986. (IX 1.) IM-BM együttes rendelettel, amely ugyan általános jelleggel kimondja, hogy az eljárásokról való tájékoztatás „nem sértheti az ártatlanság vélelmét és az állampolgárok személyhez fűződő jogait” (3. § (1)), ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy „a tájékoztatás során a kiskorú személy családi neve - kivéve, ha súlyos bűncselekményt követett el - csak kezdőbetűvel jelölhető, képmása és hangfelvétele pedig - a Ptk. 80. § (3) bekezdésében meghatározott eseten kívül - csak olyan módon közölhető, hogy a kiskorú ne legyen azonosítható” (3. § (4)). Utóbbi szabályból a contrario az következne, hogy a nagykorúak, illetve a súlyos bűncselekményt elkövető kiskorúak azonosítása lehetséges lenne.

A BH2002.221. eseti döntés egy éjszakai szórakozóhelyen történt affér következtében elhunyt biztonsági őr özvegyének ítélt meg kegyeleti jogok megsértése miatt nem vagyoni kártérítést, miután egy napilap az elhunyt teljes nevét, lakóhelyét és életkorát is közölte. A közzététel a bíróság szerint az elhunyt hírnevéhez fűződő, továbbélő jogokat sértett, de nyilvánvaló, hogy az özvegy, magánszférájának háborítatlanságához fűződő érdeke is védelmet kapott a döntés által.

E körben - közzétett bírósági döntések hiányában - szintén említésre érdemes az ombudsmani gyakorlat. A Majtényi László által írt összefoglalásban több, idevágó ügy is említésre kerül. Jogsértőnek minősítette az adatvédelmi biztos a lottónyertesek név nélküli, de azonosításra alkalmas bemutatását a televízióban; a lakásfenntartási támogatást igénylők adatainak közzétételét az önkormányzat által; a gyermekvédelmi támogatásban részesülők listájának kifüggesztését a polgármesteri hivatalban; a közös költség viselése során hátralékot felhalmozók listájának kifüggesztését a lépcsőházban; a helyi újság beszámolóját a városban történt öngyilkossági esetekről, oly módon, hogy az érintettek a cikkekből azonosíthatóvá váltak; egy 13 éves terhes kislány környezetének, lakóhelyének, családjának bemutatását, mert a tudósításokból a kislány azonosíthatóvá vált; valamint ilyennek minősült volna az Elektromos Múvel felé díjhátralékkal rendelkező fogyasztók listájának tervezett közzététele is.⁴¹

³⁹ [2003] 3 All ER.

⁴⁰ X, *A Woman formerly known as Mary Bell v. O'Brien* [2003] EMLR 850.

VI. A közszereplők és a magánszemélyek joga a magánélet zavartalanságához

A közéleti szereplők és a magánszemélyek jogainak védelmében a hírnév- és becsületvédelemhez hasonlóan a magánszféra esetében is eltérések mutatkoznak. A közszereplők magánélete - amennyiben bármilyen hatással van közéleti pozíciójukra, az abból eredő feladataik ellátására - közérdekű témának minősülhet. A 60/1994. (XII. 24.) AB határozat leszögezi, hogy „a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közszereplő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb (...). A közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszereplést vállalók esetében a személyeknek - különösen a választópolgároknak - a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieken olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek.”⁴²

Azonban még az élvonalbeli politikusok is rendelkeznek védendő privát szférával. A füzesabonyi polgármester által indított személyiségvédelmi ügyben⁴³ született döntés alapján a városi elöljáró által készített pornográf felvételek létezésének ténye közérdekű információ, hiszen a polgármester szexuális erkölcséről való tudomásszerzés a választópolgárok döntésére hatással lehet, a felvételek bemutatása, illetve tartalmuk részletes elemzése azonban már sérelmes a magánéletére nézve (a bíróság a magántitok megsértése miatt marasztalta el az ügyet részletesen kiterjedő lapot). A magyar Adatvédelmi törvény „közérdekből nyilvános adat”-nak tekinti az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, illetve egyéb közfeladatot ellátó személy feladatkörével összefüggő személyes adatait, amelyek ezáltal szabadon megismerhetők (19. § (4) bekezdés).

A *Tammer v. Észtország* ügyben⁴⁴ a strasbourgi Bíróság is megállapította, hogy a politikai szereplők magánélete is védelmet érdemel - egy bizonyos fokig.

A „közszereplő” kategóriája a magánélet védelmének esetében tágra kerül meghatározásra: nem csak a közhatalom birtokosai, illetve más, közfeladatot ellátó személyek tartoznak ide, hanem bárki, aki bizonyos ismertségre tesz szert, ezáltal magánélete a közösség számára hírértékkel bír. Majtényi László három csoportba sorolja a közszereplőket: (1) a közhatalmat gyakorló intézmények és személyek köre; (2) azon, közfeladatot ellátó személyek, akik nem tartoznak az előző csoportba; (3) a „híres emberek”, például a tudósok, sportolók, médiaszemélyiségek és bulvárhősök.⁴⁵ A magánszféra védelme nyilván fokozatosan erősödik, ahogy a listán lejjebb haladunk. A hírességek adatainak, a velük kapcsolatos információknak a nyilvánosságra hozatalát - akár ráutaló magatartással megadott - beleegyezésük teszi lehetővé, illetve az közszerepléseikből ered, míg egy választott politikus magánélete beleegyezés hiányában is hordozhat közzétehető közérdekű információt.

⁴¹ *Majtényi* (2006), i. m., 400. o., 411. o., 427. o., 435. o.

⁴² IV./2. ba) pont.

⁴³ Ld. *Halmi Gábor: Kommunikációs jogok*, Budapest, Új Mandátum, 2002. 163-65. o.

⁴⁴ Application no. 41205/98. 2001. február 6-i ítélet.

⁴⁵ *Majtényi* (2006), i. m., 248-49. o.

VII. Összegzés

Az újabb bírósági ítéleteket az a vád is érheti, hogy erkölcsi megfontolások alapján kívánják korlátozni a sajtó mozgásterét, ezáltal a bírák saját morális felfogásukat erőszakolják rá a közösség egészére. Megjegyzendő, hogy némi moralitás már a korábbi gyakorlatban is felfedezhető volt, ráadásul éppen a legújabb döntésekkel ellentétes irányban hatott: a hírességek magánéletébe való beavatkozás megengedését ugyanis sokszor kimondatlanul is azzal indokolták, hogy ők önként vállalták a nyilvánosságot, a sajtó hathatós közreműködése nélkül nem válhattak volna közismertté, tehát a panaszkodás részükről - olyan esetekben, amikor mégiscsak el kívánnák kerülni a reflektorfényt - ilyenformán indokolatlan. Az angol A v. B plc ügyben⁴⁶ az a felfogás jelent meg, amelynek értelmében a hírességek (a konkrét ügyben egy labdarúgó) egyben példaképek, fiatalok ajnározott bálványai is, ezért magánéletbeli viselkedésük is közérdekű téma lehet - ez a gondolat sem mentes minden erkölcsi megfontolástól.

Ugyanakkor ma már ez nem elég arra, hogy igazolja a magántermészetű, bizalmas információk közzétételét. A legújabb esetekben született ítéletek némileg a bulvársajtó egészének kioktatásaként is értelmezhetők. Leszögezük, hogy a közérdekű, valamint a közönség számára érdekes információk köre közel sem azonos, a kereskedelmi érdekekkel szemben pedig az emberi méltóság és a magánszféra sérthetlensége elsőbbséget élvez.⁴⁷ A sajtószabadság elsődleges indoka ezek alapján tehát a sajtó közérdekű kötelezettségeinek teljesítése.

Bár felvethető lenne, hogy mennyiben indokolt - a mégoly visszafogott - moralizálás a bírói ítéletekben, és mennyiben határozhatja meg egy bíróság a sajtó által követendő helyes magatartást, ha eddigi ismereteink fényében alaposabban megvizsgáljuk a kérdést, a felvetés elutasíthatóvá válik. A szólás- és sajtószabadság lehetséges alátámasztásai közül (a demokratikus vita lehetőségének megteremtése, az egyén személyiségének kiteljesedése autonómiájának biztosítása útján, illetve az igazság keresése) leginkább a középső, az individuális megalapozás lenne alkalmas arra, hogy még magánszféra-sértés esetén is a sajtó szabadságának adjon elsőbbséget. Az egyén önkifejezéshez fűződő jogának gyakorlása azonban aligha mások bizalmas információinak, magánéletének nyilvánosság előtti tárgyalása útján valósul meg, az ilyen tartalmú cikkek, felvételek soha nem a közszereplő személyiségének kiteljesedését szolgálják, sokkal inkább ahhoz képest alantas anyagi érdekeket - ez tehát nem tekinthető olyan nyomós érvek, amely meggyőzően indokolja a sajtószabadság elsőbbségét.

A közönség érdekének méltatlan elfeledése is felvethető kritikaként, de a bíróságok ítéleteikben meggyőzően érveltek amellett, hogy ez sem tekinthető megfelelően súlyosnak a magánélet megőrzésének érvével szemben - a valóban közérdekű ügyekben pedig a védett privát szféra is hátrább húzódik, az pedig már más kérdés, hogy a közérdekű ügyek tárgyalása a média fősodrából többé-kevésbé kiszorulni látszik.

(Megjelent a Magyar Jog 2007. novemberi számában.)

⁴⁶ [2002] 2 All ER 545.

⁴⁷ Harmathy Attila: *A személyhez fűződő jogok egyes kérdéseiről*, In Emlékkönyv Lontai Endre egyetemi tanár tiszteletére, Budapest, ELTE-ÁJK, Polgári Jogi Tanszék, 2005. 85. o.